

PARK

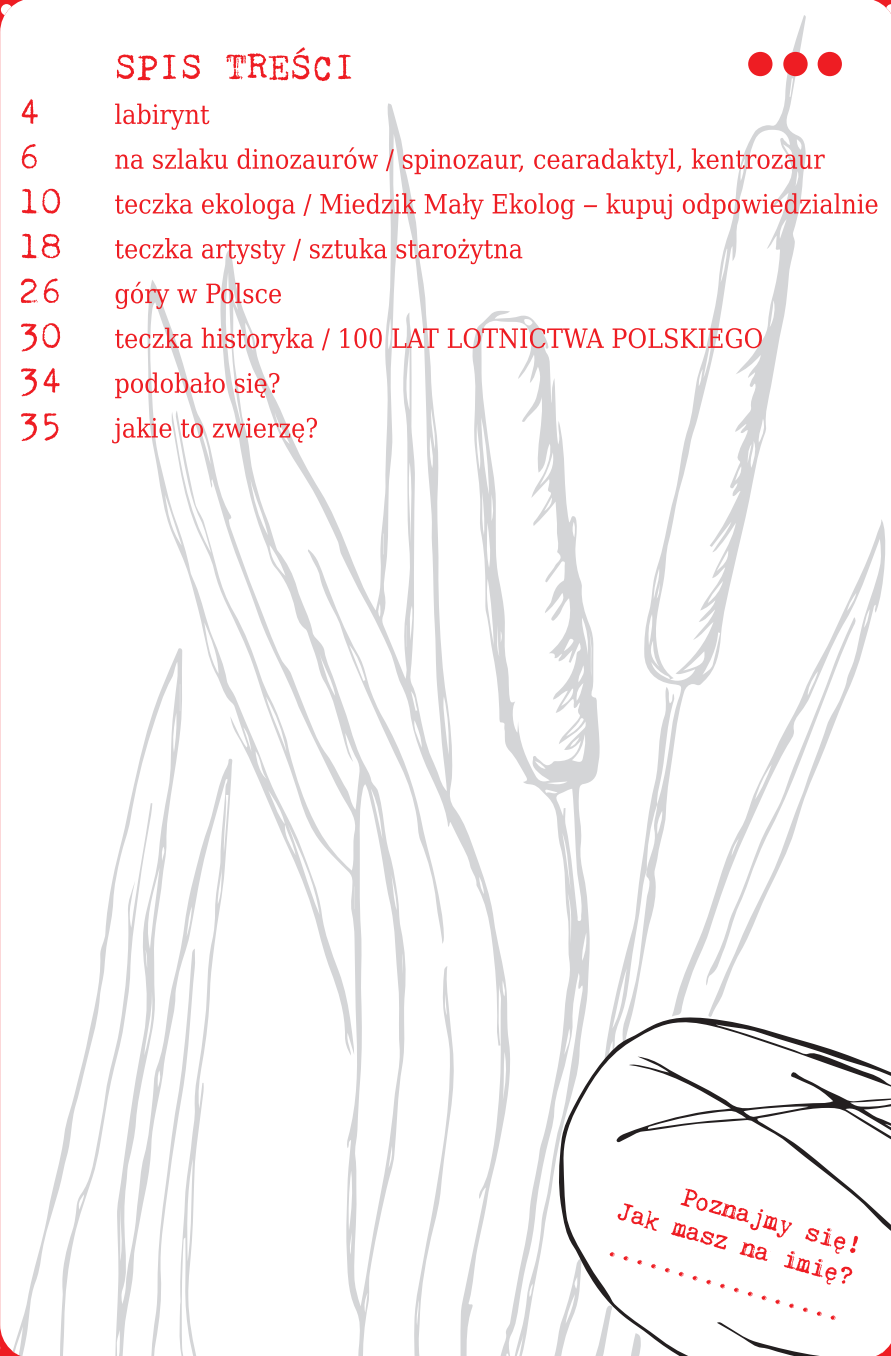
pomysłów

kwartalnik
nr 12 (III/2018)
ISSN 2450-4769

SPIS TREŚCI

- 4 labirynt
- 6 na szlaku dinozaurów / spinozaur, cearadaktyl, kentrozaur
- 10 teczka ekologa / Miedzik Mały Ekolog – kupuj odpowiedzialnie
- 18 teczka artysty / sztuka starożytna
- 26 góry w Polsce
- 30 teczka historyka / 100 LAT LOTNICTWA POLSKIEGO
- 34 podobało się?
- 35 jakie to zwierzę?

Poznajmy się!
Jak masz na imię?
.....

DZIEŃ DOBRY

Witaj w letnim wydaniu „Parku Pomysłów”!
Czytaj, rysuj, koloruj i baw się dobrze,
a przy okazji wiele się dowiesz.

L
A

B

I
R
Y

N

T

Zaprowadź małego
pawia do mamy.
Znajdź właściwą drogę!

SPINOZAUR

Spinozaur należał do największych znanych teropodów z wielkimi wyrostkami kolczystymi kręgosłupa. Nazwę swą zawdzięcza właśnie tej grzbietowej konstrukcji przypominającej żagiel. Na wyrostkach rozpięta była silnie ukrwiona skóra lub mięśnie, tworząca garb. *Spinosaurus* żył w Afryce Północnej **na przełomie wczesnej i późnej kredy**, mniej więcej od **112 mln do 93 mln lat temu**.

Długość ciała: 15-18 m

Masa ciała: 7000-9000 kg

Najbardziej charakterystyczna cecha **spinozaura**, czyli jego żagiel na grzbiecie, mogła służyć do termoregulacji, a także do odstraszenia drapieżników. **Głowa** spinozaura była wydłużona, a czaszka mogła mierzyć **nawet 175 cm długości**.

Być może spinozaur żywił się organizmami wodnymi (głównie rybami), gdyż jego głowa wykazuje duże podobieństwo do głowy krokodyla, a dzięki nozdrzom w górnej części paszczy mógłby atakować spod wody z zaskoczenia, jak to robią dziś krokodyle. Stożkowate zęby spinozaura jednoznacznie wskazują na jego mięsożerność.

rys. zapytaj.onet.pl/Category/010,018/2,23531453, Gigantozaur_vs_Spinozaur.html

rys. Don Lessem, *Dinopedia. Najlepsza encyklopedia Dinozaurów*, National Geographic Society 2010

CEARADAKTYL

Cearadaktyl, czyli wymarły gad latający, należał do **pterozaurów**, a zatem nie był dinozaurem! Nazwę swą zawdzięcza brazylijskiemu stanowi Ceará, gdzie odnaleziono jego szczątki oraz palcom skrzydłowym charakterystycznym dla pterozaurów.

Cearadactylus żył w Ameryce Południowej **we wczesnej kredzie**, mniej więcej 115 mln lat temu. Obecnie do rodzaju *Cearadactylus* zaliczamy jeden gatunek: *Cearadactylus atrox*, w dosłownym tłumaczeniu „przerazające palce ze stanu Ceará”.

Rozpiętość skrzydeł: 4-5,5 m

Masa ciała: 15 kg

Cearadaktyl miał dużą **głowę o długości prawie 60 cm** i mocne zęby, sugerujące dietę rybną. Wymiary pterozaura zostały wyliczone na podstawie proporcji głowy, w porównaniu do innych z rzędu pterozaurów, ponieważ **z wykopalisk znana jest tylko czaszka tego wymarłego gada.**

 /ParkLubin • ZOO LUBIN.PL

CENTRUM EDUKACJI PRZYRODNICZEJ W LUBINIE

rys. J.Malam, S.Parker, *Encyklopedia dinozaurów i innych zwierząt prehistorycznych*, Parragon, Bath 2005

7

rys. Jan Krzyżanowski, *Encyklopedia Dinozaurów*, Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2010

KENTROZAUUR

Jeden z mniejszych przedstawicieli **stegozaurów** (długość ciała: 5 m; masa ciała: 1000 kg). Żył w późnej kredzie, mniej więcej **155 mln lat temu**.

Pierwsze skamieniałe szczątki kentrozaura zostały znalezione w Tanzanii w 1903 r. i opisane przez Edwina Henniga w 1915 r. Nazwa w dosłownym tłumaczeniu oznacza „**kolczastego jaszczura**”, a gad zawdzięcza ją charakterystycznej budowie ciała, m.in. **kolcom umieszczonym wzdłuż ciała na wysokości łopatek i na ogonie**. Posiadał też kostne, trójkątne płytki na grzbiecie, które prawdopodobnie służyły do termoregulacji.

MIEDZIK MAŁY EKOLOG

TEMAT NUMERU: KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE

Zwracaj uwagę na to, co kupujesz.

Czy produkty te są oznakowane symbolami, które świadczą o ich wpływie na środowisko naturalne (np. opakowanie nadające się do recyklingu, produkt bezpieczny dla warstwy ozonowej, nietestowane na zwierzętach itp.)? Rezygnuj z zakupu produktów, które są zbędne.

W ten sposób, będąc świadomym konsumentem, chronisz środowisko naturalne!

Jako konsumenci mamy prawo wyboru.
Kupujemy przyjazne dla środowiska produkty lub żywność wyprodukowaną metodami ekologicznymi.

OTO KILKA ZASAD, KTÓRYCH WARTO PRZESTRZEGAĆ PODCZAS ZAKUPÓW:

- Na zakupy zawsze zabierajmy listę zakupów. Dzięki temu kupimy mniej rzeczy, które później mogą okazać się niepotrzebne i wylądować w śmietniku.
- Planujmy zakupy pod kątem konkretnych potraw.
- Kupujmy produkty bez opakowania lub w opakowaniu ekologicznym. Unikajmy tych, które są zapakowane w kilka rodzajów opakowań jednocześnie.
- Starajmy się wybierać produkty w opakowaniach, które mogą zostać poddane recyklingowi.
- Na zakupy wybierajmy się zawsze z własną torbą wielokrotnego użytku.
- Produkty, które zużywamy w dużych ilościach (np. woda do picia, makarony, kasze) kupujmy w dużych opakowaniach.
- Kupujmy produkty nie tylko znanych i reklamowanych marek, dajmy także szansę drobnym producentom, których nie stać na reklamę, ale ich produkty wcale nie są gorszej jakości.
- Wybierajmy produkty oznaczone euro-liściem. Dzięki temu mamy gwarancję, że kupujemy produkt naprawdę ekologiczny.

EKOLOGICZNE ZAKUPY

ZAKUPY NIE MUSZĄ BYĆ NUDNE!

Możesz podczas nich zamienić się
w prawdziwego detektywa!

1.

Sprawdź, gdzie wyprodukowano towar.
Najlepiej wybierać firmy polskie, mające
zakład w najbliższej okolicy.

Obejrzyj towar pod kątem ilości opakowań,
które razem z nim kupisz. Część towarów,
oprócz plastikowego, ma jeszcze tekturowe
opakowanie czy folię.

Te zewnętrzne „ubranka” od razu trafiają
do kosza, więc po co je kupować?

2.

Rozszyfruj znaki umieszczone
na opakowaniu.

Dla niektórych firm ważniejsze są zyski
niż ochrona środowiska. Dlatego warto
nagradzać tych, co o przyrodę
i swoich pracowników dbają -
kupując ich towary.

3.

DETEKTYWI DO

WYBIERAJĄC PRODUKT KIERUJMY SIĘ INFORMACJAMI NA ETYKIETACH PRODUKTÓW. NALEŻY SPRAWDZIĆ:

- skład i wartość odżywczą produktu oraz datę przydatności do spożycia
- czy produkt pochodzi z rolnictwa ekologicznego
- czy opakowanie produktu jest przyjazne dla środowiska
- czy produkt wykonany jest z surowców naturalnych / biodegradowalnych
- czy produkt ma certyfikat sprawiedliwego handlu
- czy produkt był testowany na zwierzętach
- czy urządzenie jest energooszczędne
- czy urządzenie zużywa mało wody

RÓB ZAKUPY Z GŁOWĄ!
NIECH CZYTANIE ETYKIET WEJDZIE CI
W NAWYK. DZIĘKI NIM MOŻESZ DOKONYWAĆ
ODPOWIEDZIALNYCH WYBORÓW I DOSKONAŁE
BĘDZIESZ WIEDZIEĆ, CO WKŁADASZ DO KO-
SZYKA. ZACZNIESZ KUPOWAĆ PRODUKTY ZE
ZRÓWNOWAŻONEJ PRODUKCJI I POMOŻESZ
ŚWIATU, W KTÓRYM ŻYJEMY.

DZIEŁA!

DOKOŃCZ EKO ZDANIA

1. Jaki masz pomysł, aby ograniczyć popularność reklamówek?

.....
.....

2. Mając do wyboru 5l butelkę wody i zgrzewkę sześciu 0,5 l butelek, które wybierzesz?

3. Warzywa i owoce kupuję

4. Zakupy spakuję w

5. Napój kupię w butelce

6. Do jedzenia nie używam sztućców i talerzy.

7. Zanim kupię nową rzecz to:

– zastanowię się czy

.....

– zanim wyrzucę sprawdzę czy

.....

Wszechobecność dobrze zaopatrzonych marketów i sklepów zapewnia nam stały i nawet całodobowy dostęp do niemal wszystkich produktów codziennego użytku. Po co więc kupować na zapas i marnować - zwłaszcza żywność?

KUPUJĄC Z UMIAREM:

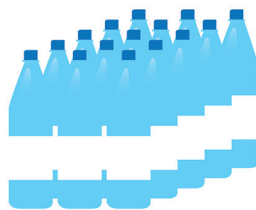
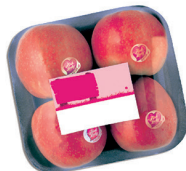
- nie dźwigasz ciężkich toreb z zakupami
- wybierasz produkty bez konserwantów
- produkty nie będą miesiącami zalegać w domu
- masz mniej rzeczy do przeglądania i porządkowania
- oszczędzasz pieniądze
- nabierasz dobrych nawyków
- wyrzucasz mniej śmieci

CZYLI SAME KORZYŚCI!

MIEDZIK NA ZAKUPACH

Pomóż Miedzikowi zrobić ekologiczne zakupy, zakreślając odpowiednie produkty.

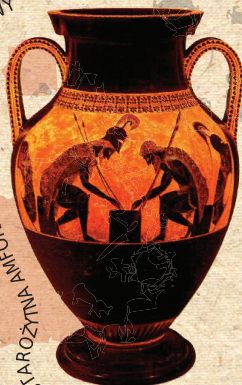
SZTUKA STAROŻYTNA

Sztuka starożytna nazywana także archaiczną trwała od V/III tysiąclecia p.n.e. do ok. 300 r. n.e.

Można ją podzielić na sztukę:

- starożytnego Egiptu,
- starożytnej Mezopotamii,
- hetycką,
- starożytnej Persji,
- egejską,
- helladzką,
- starożytnej Grecji,
- bosporańską,
- etruską,
- starożytnego Rzymu
- wczesnochrześcijańską

STAROŻYTNA AMFORA - STYL CZARNOFIGUROWY

W tamtym czasie powstawały takie dzieła jak: rzeźby przedstawiające symbolicznie bóstwa, tabliczki z pismem klinowym, drobne figurki z brązu i gliny, ceramika ozdobiana ornamentami geometrycznymi i stylizowanymi postaciami zwierząt, freski, reliefy.

NAMALUJ
WŁASNY WZÓR
NA STAROŻYT-
NYCH AMFO-
RACH.

PRZEDSTAWICIEL SZTUKI STAROŻYTNEJ

Myron

Do dnia dzisiejszego zachowały się w postaci rzymskich kopii dwa dzieła Myrona: *Dyskobol* oraz *Ate-na i Marsjasz*, o pozostałych wiemy dzięki przekazom poetów starożytności. Jego dzieła były ozdobą nie tylko ulic ateńskich, lecz także wzbudzały ogromny podziw poza Atenami.

Myron był mistrzem rzeźby realistycznej, dynamicznej i perfekcyjnej technicznie. Najczęściej przedstawiał postacie bogów, herosów, ale także atletów. Słynne były również wizerunki zwierząt, zachwył wzbudzała *Jałówka na Akropolu*.

Jeden z najwybitniejszych rzeźbiarzy greckich. Tworzył w latach 480-445 r. p.n.e.

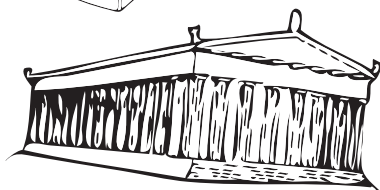
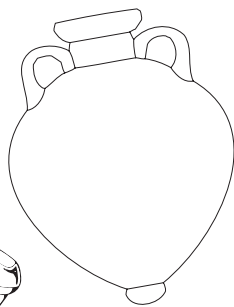
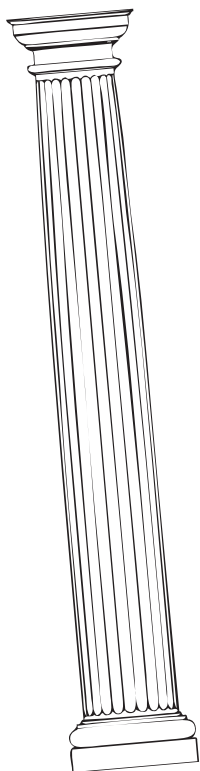
Dyskobol

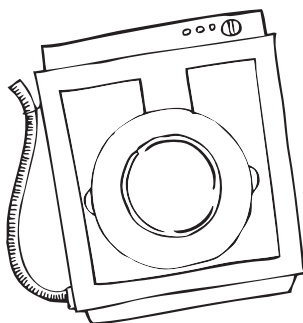
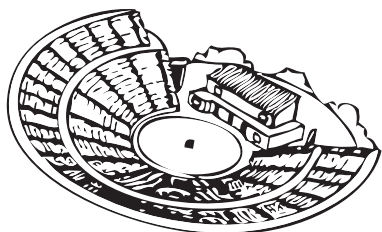
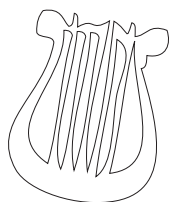
? CZY WIESZ, ŻE...

PISMO KLINOWE - to jedno z najstarszych na świecie odmian pisma, powstało na Bliskim Wschodzie, stworzone najprawdopodobniej przez Sumerów ok. 3500 lat p.n.e. Nazwa pochodzi od kształtu znaków odciskanych na glinianych tabliczkach za pomocą kawałka trzciny.

**WYKREŚL
OBRAZKI, KTÓRE
NIE PASUJĄ DO
STAROŻYTNOCI**

REBUS

~~T~~ ~~PO~~ ~~OR~~

A

~~KU~~ ~~NKA~~

A

~~TRICERAT~~

WYTNIJ
I SKLEJ
WŁASNĄ
PIRAMIDĘ!

SZTUKA

starożytna

Powstały wówczas: dzieła przedstawiające symbolicznie bóstwa, drobne figurki z brązu i gliny, ceramika ozdobiana ornamentami geometrycznymi i stylizowanymi postaciami zwierząt, freski, reliefy.

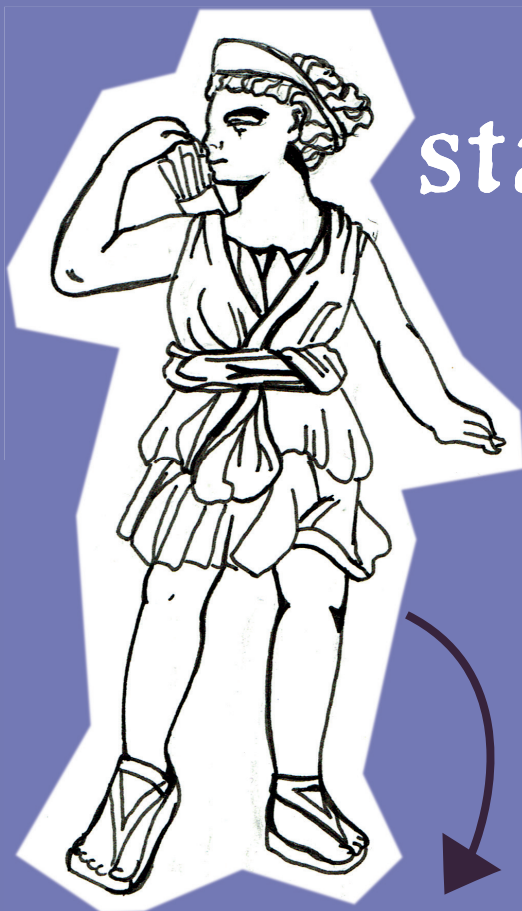
Starożytna Grecja

WIEKI CIEMNE (1100-800 r.p.n.e)

OKRES ARCHAICZNY (800-479 r.p.n.e)

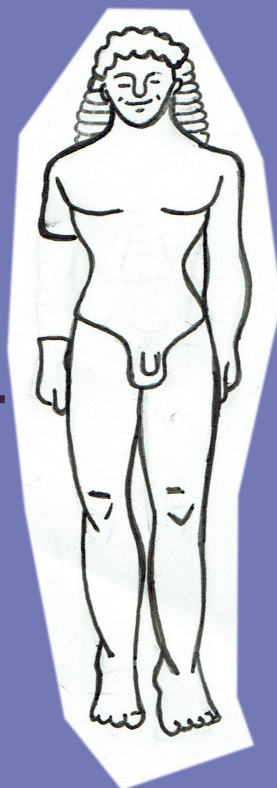
OKRES KLASYCZNY (479-323 r.p.n.e)

OKRES HELLENISTYCZNY (323-30 r.p.n.e)

Artemida z Luvru - powstała około 350 lat p.n.e., w okresie hellenistycznym. Przedstawia siostrę - bliźniaczkę Apolla, Artemidę, boginię łowów, w trakcie polowania.

Apollo z Tenei - rzeźba pochodzi z około 560 r.p.n.e, z okresu archaicznego. Mierzy 153 centymetry wzrostu. Przedstawia greckiego boga słońca i sztuki - Apolla, syna Zeusa i Leto.

Dyskobol - rzeźba autorstwa słynnego greckiego artysty - Myrona. Pochodzi z okresu klasycznego, około z V wieku p.n.e. Przedstawia olimpijskiego atletę, rzucającego dyskiem.

Gładiatorka - powstała ponad 2000 lat temu, w tak zwanych wiekach ciemnych antycznej Grecji. Jest to pierwsze znane przedstawienie żeńskiego gladiatora. Kobieta stoi w zwycięskiej pozycji.

Kora Nadąsana - rzeźba pochodzi z około 490 r.p.n.e, czyli z okresu archaicznego antycznej Grecji. Przedstawia grecką boginię Korę, córkę Zeusa i Demeter, władczynię podziemia i żonę Hadesa. Była boginią urodzaju.

Pokoloruj obrazek!

Maska Tutenchamona - pochodzi z XV w.p.n.e. Jest maską grobową faraona Tutenchamona, syna Echnatona i Nefertiti. Przejął władzę w Egipcie po swojej matce.

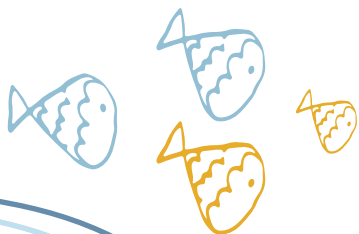

Posąg Echnatona -
posąg pochodzi z XIV w.p.n.e.,
przedstawia faraona Echnatona,
władcę XVIII dynastii Egipskiej.

Pokoloruj obrazki!

**Popiersie
królowej Nefertiti** -
pochodzi z XIV w.p.n.e., przedstawia żonę Echnatona,
późniejszego faraona - Nefertiti, która prze-
jęła władzę po swoim mężu.

Polska

1918-2018

Stulecie
odzyskania
niepodległości

Najdłuższe rzeki

w Polsce:

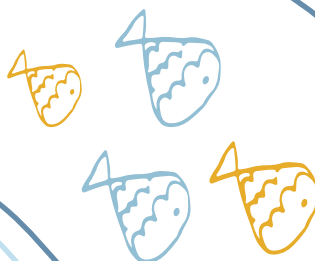
WISŁA 1047 km

ODRA 854 km

WARTA 808 km

BUG 772 km

Narysuj w rzece ryby,
a rybaków na brzegu!

Czy wiesz, że . . .

Polska
1918-2018

Stulecie
odzyskania
niepodległości

GÓRY w Polsce

Rysy to najwyższy szczyt Polski położony w Tatrach (Karpaty), posiada trzy wierzchołki, z których najwyższy (środkowy) znajduje się w całości po słowackiej stronie. Nasz jest północny i stanowi najwyżej położony punkt Polski (2499 m n.p.m.).

1 Karpaty - łańcuch górski w środkowej Europie, ciągnący się łukiem przez terytoria ośmiu krajów: Austrii, Czech, Polski, Słowacji, Węgier, Ukrainy, Rumunii i Serbii.

2 Sudety - łańcuch górski na obszarze południowo-zachodniej Polski i północnych Czech, stosunkowo niewielki skrawek znajduje się w Niemczech. Najwyższy szczyt Śnieżka - 1603 m n.p.m.

3 Góry Świętokrzyskie - łańcuch górski w południowo-wschodniej Polsce, w centralnej części Wyżyny Kieleckiej. Najwyższym szczytem jest Łysica w paśmie Łysogór.

Lubin

Śnieżka
wysokość: 1603,3 m n.p.m.
- najwyższy szczyt
Karkonoszy oraz Sudetów.

Rysy
wysokość: 2499 m n.p.m.
- najwyższy szczyt Polski

Narysuj górski krajobraz!

DAWNO, DAWNO TEMU...

CZYLI HISTORIA DLA KAŻDEGO

100 LAT LOTNICTWA POLSKIEGO
1918-2018

Pokołoruj
samoloty!

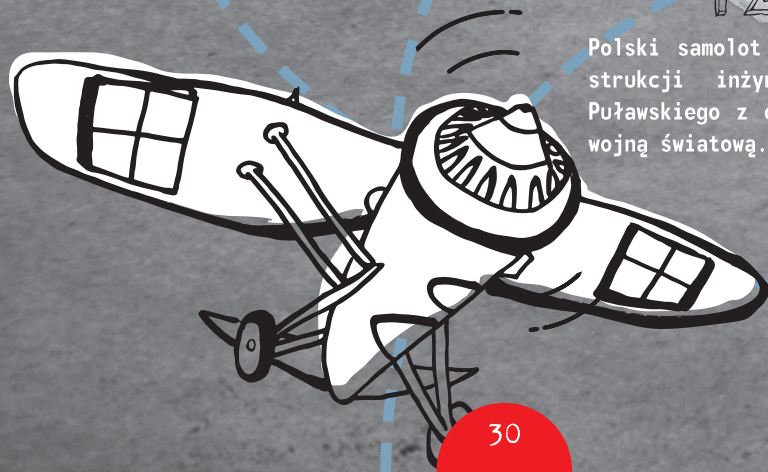
Lim-2

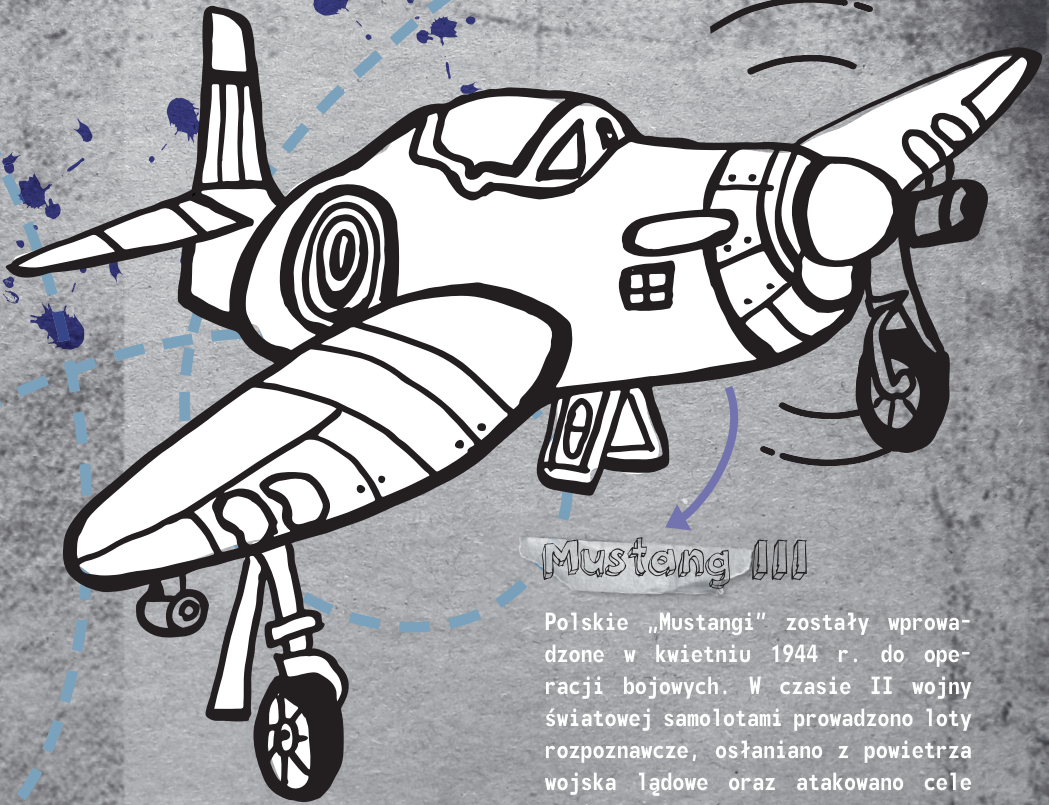
Produkowany w Polsce myśliwiec odrzutowy, 1-silnikowy, 1954 r. Samoloty Lim-1 wspólnie z Lim-2 brały udział w wielu pokazach i defiladach lotniczych.

PZL P-11c

Polski samolot myśliwski konstrukcji inżyniera Zygmunta Puławskiego z okresu przed II wojną światową.

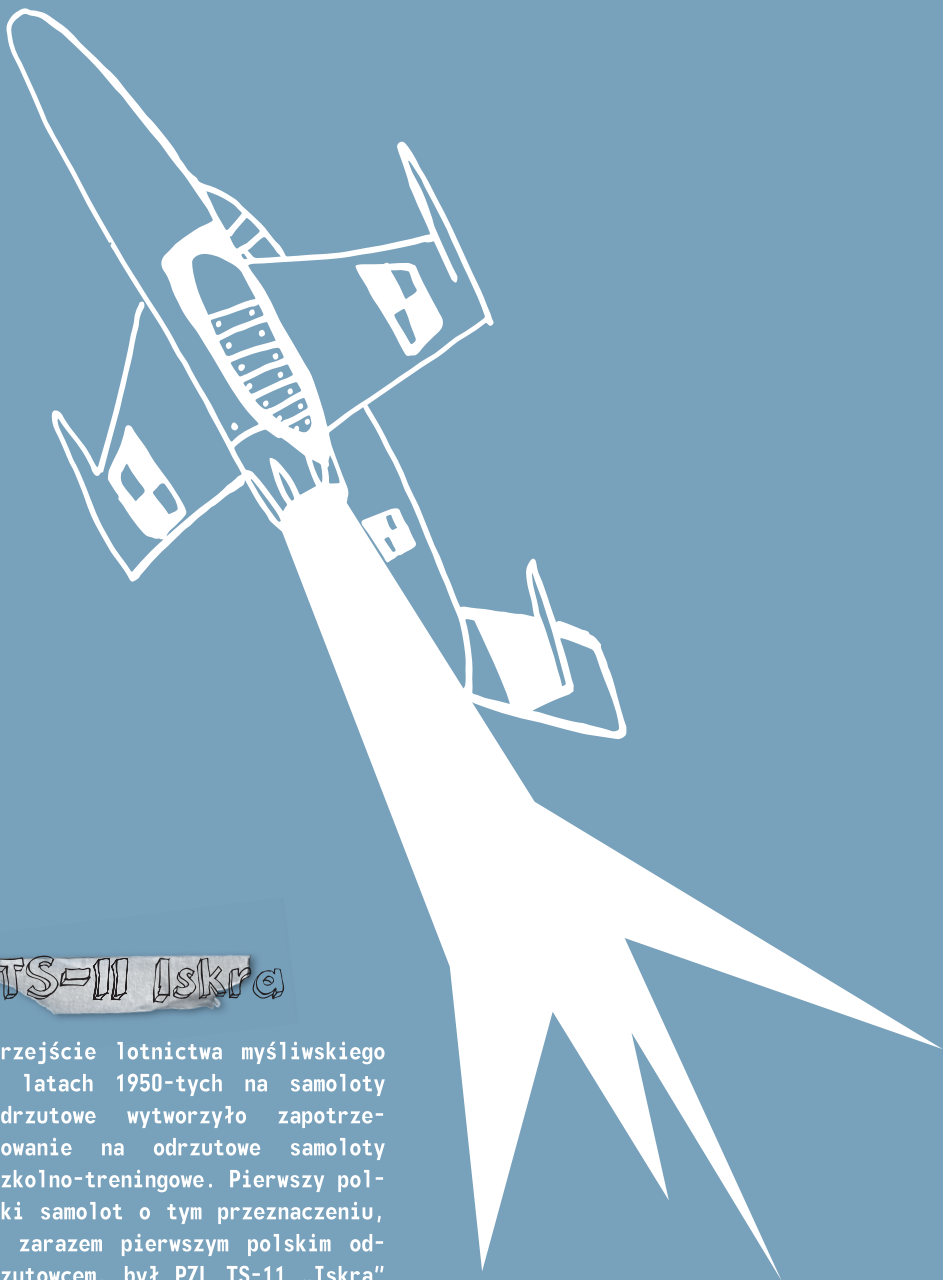
Mustang III

Polskie „Mustangi” zostały wprowadzone w kwietniu 1944 r. do operacji bojowych. W czasie II wojny światowej samolotami prowadzono loty rozpoznawcze, osłanianie z powietrza wojska lądowe oraz atakowano cele naziemne.

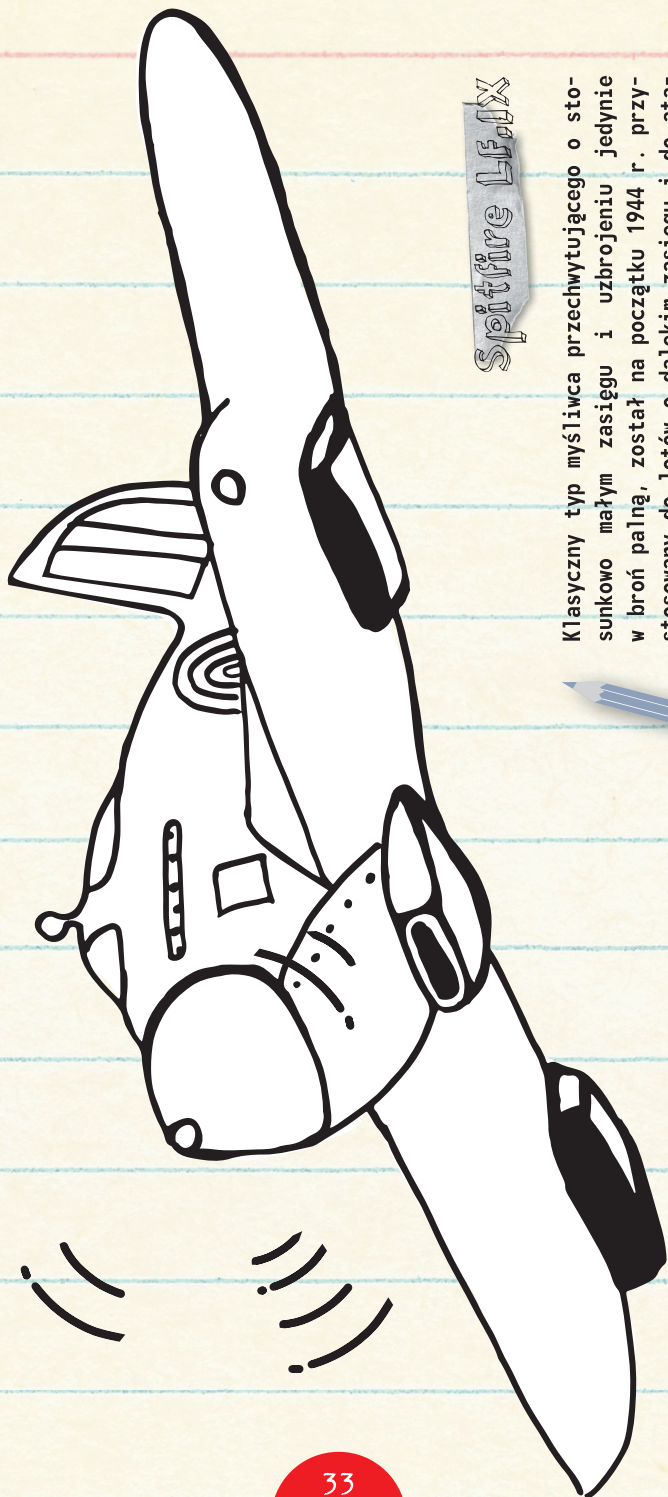
Yak-9P

Samolot myśliwski/wersja powojenna. Od 1949 r. stanowiły podstawowe wyposażenie polskiego lotnictwa myśliwskiego.

TS-11 Iskra

Przejście lotnictwa myśliwskiego w latach 1950-tych na samoloty odrzutowe wytworzyło zapotrzebowanie na odrzutowe samoloty szkolno-treningowe. Pierwszy polski samolot o tym przeznaczeniu, a zarazem pierwszym polskim odrzutowcem, był PZL TS-11 „Iskra” (oznaczenie tajne - „Wyrób 41”).

Spitfire LF.11X

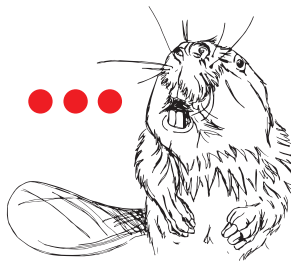
Klasyczny typ myśliwca przechwytyjącego o stosunkowo małym zasięgu i uzbrojeniu jedynie w broń palną, został na początku 1944 r. przystosowany do lotów o dalekim zasięgu i do ataków bombowych, montując zaczepy dla dodatkowych zbiorników paliwa oraz wyrzutniki bombowe.

PODOBAŁO SIĘ?

Mamy nadzieję, że kolejne, letnie wydanie „Parku Pomysłów” przypadło Ci do gustu. Jeśli chcesz przekazać nam swoją opinię na temat nowego zeszytu lub masz jakieś spostrzeżenia, którymi chciałbyś się z nami podzielić napisz e-mail na adres:

parkpomyslow@gmail.com

Będziemy wdzięczni i na pewno odpowiemy, a Twój adres trafi do grupy odbiorców, którym będziemy przysyłać informacje o nowych wydaniach!

Wydawca: Stowarzyszenie „Lubin i okolice”, ul. Mikołaja Pruzi 9, 59-300 Lubin

Nakład: 1.000 egz. **Papier:** recyklingowy

Współpraca: Ośrodek Kultury „Wzgórze Zamkowe” w Lubinie,
Centrum Edukacji Przyrodniczej w Lubinie, Muzeum Historyczne w Lubinie,
Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o. o. w Lubinie,
Odpady Lubin

Projekt i skład: Agata Bończak, Kamila Tworek,
Izabela Grygiel, Małgorzata Raczyńska,

Dział Edukacji Ekologicznej MPWiK Sp. z o. o. w Lubinie

Lubin 2018

JAKIE TO ZWIERZĘ?

Drzewa ścina mocnymi zębami,
gryzie drewno całymi dniami.
Wielkie tamy potrafi zbudować,
nie musi nawet zbyt wiele planować.

Pod wodą swój dom buduje,
żadna gałązka się nie zmarnuje.

Jakie zwierzę przepłynie rzekę wplaw?

Podaj nazwę i narysuj kolorowy staw!

